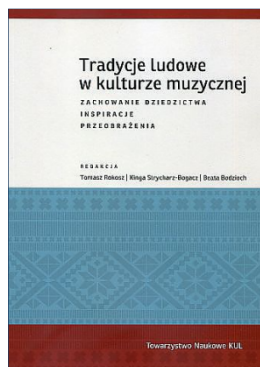

ŁUKASZ SMOLUCH

DOI: <https://doi.org/10.18290/rh227012.20>

W KRĘGU BADAŃ NAD MUZYKĄ TRADYCYJNĄ

Tradycje ludowe w kulturze muzycznej. Zachowanie dziedzictwa, inspiracje, przeobrażenia, red. Tomasz Rokosz, Kinga Strycharz-Bogacz i Beata Bodzioch, Towarzystwo Naukowe KUL, 2019, ss. 288. ISBN: 978-83-7306-891-9.

Na monografię wieloautorską *Tradycje ludowe w kulturze muzycznej. Zachowanie dziedzictwa, inspiracje, przeobrażenia*, wydaną w 2019 r. przez Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, składa się dwadzieścia artykułów, napisanych przez badaczy reprezentujących ośrodki naukowe z Polski, Ukrainy i Niemiec. Czternaście tekstów przedstawiono czytelnikowi w języku polskim, a sześć w języku angielskim. Jest to zasadniczo pokłosie etnomuzykologicznej konferencji naukowej pod takim samym tytułem, która odbyła się w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w dniach 15-16 maja 2019 r. Redakcji tomu podjęło się troje badaczy ze środowiska lubelskiego: Tomasz Rokosz, Kinga Strycharz-Bogacz i Beata Bodzioch.

Spektrum poruszanych w publikacji problemów jest bardzo szerokie i można je sytuować w wielu obszarach: etnomuzykologii, muzykologii, a także teologii czy pedagogiki. Redaktorom należy się uznanie za przejrzyste ułożenie tekstów i zbudowanie z nich przyjaznej dla czytelnika narracji. Z perspektywy recenzenta stanowi to również nie lada ułatwienie, jakkolwiek szczegółowe omówienie wszystkich prezentowanych

Dr ŁUKASZ SMOLUCH – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Muzykologii, e-mail: lukasz.smoluch@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8236-2771>.

ŁUKASZ SMOLUCH, PhD – Adam Mickiewicz University Poznań, Institute of Musicology; e-mail: lukasz.smoluch@amu.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8236-2771>.

artykułów w ograniczonej formule, jaką wypada przyjąć w niniejszym tekście, jest niestety niemożliwe.

Monografia jest opatrzona tradycyjnie wstępem, w którym krótko zaprezentowano stojącą za nią ideę i objaśniono strukturę publikacji. Książka jest podzielona na pięć części: I. Lubelscy prekursorzy badań nad żywą tradycją śpiewów religijnych. Sylwetki naukowe – metody badań – digitalizacja zbiorów fonicznych; II. Tradycyjne śpiewy i obrzędy wybranych regionów; III. Tradycyjna muzyka instrumentalna. Wybrane zagadnienia; IV. Muzyka w kontekście kultury symbolicznej; V. Muzyka tradycyjna w twórczości wybranych kompozytorów. Konteksty – inspiracje – przeobrażenia.

Część otwierająca monografię składa się z trzech obszernych artykułów poświęconych historii badań prowadzonych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim nad żywą tradycją śpiewów religijnych. Kinga Strycharz-Bogacz przedstawia sylwetki naukowe zasłużonych badaczy – ks. Bolesława Bartkowskiego SDB i Antoniego Zoły, a Tomasz Rokosz i Jacek Jackowski poświęcają swoje teksty Archiwum Muzycznemu Folkloru Religijnemu KUL.

Warto zwrócić uwagę na artykuł Tomasza Rokosza, w którym autor nie tylko w przystępny sposób omawia historię Archiwum, ale podejmuje się także krytycznego namysłu nad metodami prowadzenia badań terenowych w lubelskim ośrodku. Rozważa między innymi kwestie zalet i wad wywiadów grupowych, a przyglądając się protokołom ze spotkań w terenie, próbuje rekonstruować (niezachowane) kwestionariusze wywiadu i stawia pytania o to, jakie przyjmowano strategie ich wykorzystania. Rokosz prezentuje wreszcie perspektywy i metody badawcze, które przyświecają kontynuatorom założycieli Archiwum, obecnym pracownikom Instytutu Nauk o Sztuce KUL. Ostatni wątek przejmują od niego Jacek Jackowski i prezentuje założenia projektu „Polska muzyka tradycyjna – dziedzictwo fonograficzne”, stawiając przy okazji pytania dotyczące celów budowania centralnego archiwum fonograficznego w postaci cyfrowej. Lektura tekstu pozostawia jednak pewien niedosyt, ponieważ niestety nie dowiadujemy się z niego, na jakim etapie są prace digitalizacyjne nad materiałami pochodzącymi z AMFR.

Druga część monografii *Tradycje ludowe w kulturze muzycznej* jest poświęcona tradycyjnym śpiewom i ich miejscu w obrzędowości. Znajduje się w niej pięć artykułów, których autorzy, mimo podjęcia podobnej tematyki, przyjmują bardzo różne, ale w każdym przypadku przejrzyste przedstawione czytelnikowi, postawy badawcze.

Artykuł Beaty Bodzioch jest przykładem, nieczęstego ostatnio w polskiej etnomuzykologii, retrospektywnego wglądu w dorobek Oskara Kolberga, tutaj pod kątem repertuaru pieśni religijnych Kielecczyny. Agata Kusto z kolei zabiera czytelników w teren na spotkanie z Andrzejem Koziejem, księdzem pełniącym posługę w parafii w Bełzycach. Artykuł jest interdyscyplinarny, z szerokim odwołaniem do kontekstu, skupiony zarówno na opisie sytuacji muzycznych, jak i refleksji o nich. Na podstawie relacji swojego rozmówcy A. Kusto opisuje nie tylko tradycje i ludzi, ale przypatruje się postawie Andrzeja Kozieja z wczuciem, uwagą i szczerym podziwem. Widzi go jako „świadomego kontynuatora tradycji muzycznych, ale też krytycznego obserwatora zmian zachodzących w kulturze muzycznej regionu” (*Tradycje ludowe* 83), czyli Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego.

W tej części książki znajduje się również artykuł autorstwa Mariusza Puci, który w syntetyczny sposób opisuje klasyczny model gromadzenia materiału badawczego na przykładzie śpiewów kalwaryjskich z Góry Świętej Anny. Poza informacjami i nagraniami uzyskanymi podczas spotkań w terenie, źródłami stają się materiały drukowane, a także odręczne zapisy muzyczne – tu książki głosowe orkiestr dętych, co w opisywanym kontekście okazuje się bardzo interesujące. Materiały są uzupełniane przez druki ulotne czy samodzielnie przepisywane teksty pieśni. Artykuł może być pretekstem do inspirującej dyskusji na temat wachlarza materiałów źródłowych dostępnych etnomuzykologowi w rzeczywistości dynamicznie zmieniających się realiów obiegu informacji i nawyków z tym związanych.

Odmienną perspektywę w stosunku do opisywanych zjawisk muzycznych przyjmują Sebastian Lesiczka i Dymitry Harleau. Obaj stosują metodę analityczną, skupioną w pełni na tekście muzycznym. Pierwszy z wymienionych autorów poświęca swoje badania melodyce śpiewów pogrzebowych Rzeszowiaków i Lasowiaków, drugi – zjawisku ornamentacji w śpiewach adwentowych i bożonarodzeniowych na Witebszczyźnie (Białoruś). Autorzy wykazują się skrupulatnością, a przedstawiane przez nich artykuły są bogato ilustrowane transkrypcjami. Teksty mogłyby zawierać jednak obszerniejsze opisy kontekstów obrzędowych (zapewne bardzo ciekawych), w których wykonuje się poddane analizie repertuary.

W części trzeciej znajdują się dwa artykuły. Zbigniew Przerembski omawia krótko różne oblicza muzyki instrumentalnej śląskich górali, a Małgorzata Dziura poświęca swój tekst znaczeniu dzwonów w obrzędowości ludowej. Drugi z w wymienionych artykułów to bardzo dobrze, syntetycznie napisana opowieść o pejzażu dźwiękowym wsi, oparta na zebranych przez autorkę materiale badawczym. Tekst dotyka problemu konstruowania znaczeń w kulturze i ich związku z emocjami, co obrazuje krótkie zdanie z jednego z przeprowadzonych wywiadów: „Ludzi, jak idą na rezurekcje, to dzwony są radosne, a jak na pogrzeb, to dzwony są smutne, mimo że to te same dzwony” (*Tradycje ludowe* 163). Artykuł jest nasycony mało znanymi faktami z terenu (choćby używanie specjalnych „dzwonków dla konających”), a jednocześnie odwołuje się szeroko do literatury przedmiotu z zakresu muzykologii i etnologii.

Czwarta część, zatytułowana „Muzyka w kontekście kultury symbolicznej”, stanowi najmniej spójny blok tematyczny monografii. Znajdują się tu teksty z obszaru hermeneutyki muzycznej (Khrystyna Kazymyryv), teologii (Vinsensius Adi Gunawan Meka) i pedagogiki (Iryna Taran), a także „esej pobożnościowy” Piotra Dahliga. Pod względem podjętej tematyki wyróżnia się artykuł Khrystyny Kazymyryv, podejmujący problem funkcjonowania mitologemu ziemi, bardzo ważnego w ukraińskiej wizji świata. Autorka śledzi jego obecność w twórczości takich kompozytorów, jak Ihor Shamo, Myroslav Skoryk czy Mykola Lysenko. Z tematem mierzy się, stosując metodę, którą określa jako „analiza kulturowo-historyczna i strukturalno-hermeneutyczna” (*Tradycje ludowe* 186).

Znajdujący się w tej części monografii artykuł, poświęcony muzyce w procesie inkulturacji w Indonezji, którego autorem jest Vinsensius Adi Gunawan Meka, stanowi

niewątpliwie walor książki z powodu poszerzenia jej, i tak już szerokiego, pola dyskusji. Autor opiera rozważania na własnych badaniach z 2010 r., umieszczając ich efekty na tle debaty na temat inkulturacji w Kościele katolickim w Indonezji. Opisuje źródła w postaci śpiewników, relacjonuje przebieg sympozjów warsztatowych, przygląda się również miejscu muzyki we współczesnej liturgii Manggarai. Porusza między innymi problem tworzenia pieśni liturgicznych o charakterze manggarajskim, nie precyzując niestety, na czym ten charakter polega – co można zapewne tłumaczyć niemuzykologicznym warsztatem badacza. Większym niedopatrzeniem wydaje się jednak brak w tekście (skupionym na teologicznej dyspacie) choćby ogólnej charakterystyki lokalnej kultury z Wyspy Flores i wierzeń, z którymi spotykają się (lub spotykali się dawniej) opisywani przez autora misjonarze katolicy w Manggarai.

Monografię zamyka sześć artykułów poświęconych obecności muzyki ludowej w dorobku artystycznym kompozytorek i kompozytorów XIX, XX i XXI wieku. Trzy z nich dotyczą ukraińskiej twórczości chóralnej – Tetiana Maskowycz analizuje utrzymane w duchu „nowej sakralności” dzieła Hanny Havrylets, Liubov Serhaniuk przygląda się tak zwanej „przemyskiej szkole chóralnej”, która miała ważne znaczenie dla tożsamości ukraińskiej w Galicji, a Yaroslava Bardashevskaja zapoznaje czytelnika z kompozycjami autorstwa Victora Stepurko.

Celem trzech pozostałych tekstów jest prześledzenie motywów ludowych w dorobku polskich kompozytorów. Iwona Sawulska poświęca swoje rozważania pieśniom Feliksa Nowowiejskiego, Elżbieta Charlińska kieruje je w stronę *Suity polskiej* na organy Andrzeja Nikodemowicza, a Agnieszka Schulz-Brzyska analizuje mazurki Józefa Wieniawskiego. Dwa ostatnie teksty opatrzone są obszernym materiałem nutowym. Warto dodać, że wymienione autorki łączą kompetencje badaczek i wykonawczyń. Na dołączonej do książki płycie kompaktowej można posłuchać utworów, które są przedmiotem ich naukowych dociekań, a jednocześnie artystycznych interpretacji.

Tradycje ludowe w kulturze muzycznej to książka ciekawa i potrzebna. Poza niewątpliwym walorem poznawczym, w postaci prezentowania wyników najnowszych badań prowadzonych przez polskich (i nie tylko) humanistów, jest także doskonałym polem obserwacji zróżnicowanych metod i perspektyw, charakteryzujących warsztat naukowy badaczy przypatrujących się muzyce tradycyjnej i jej szeroko pojętym okolicom. Monografia otwiera dyskusję na wielu polach, a decyzja redaktorów o zaprezentowaniu części wyników badań w języku angielskim poszerza grono jej potencjalnych czytelników.

BIBLIOGRAFIA

Tradycje ludowe w kulturze muzycznej. Zachowanie dziedzictwa, inspiracje, przeobrażenia, red. Tomasz Rokosz, Kinga Strycharz-Bogacz i Beata Bodzioch, Towarzystwo Naukowe KUL, 2019.